

NARODNI GOSPODAR

GLASILO ZADRUŽNE ZVEZE.

Člani „Zadružne zveze“ dobivajo list brezplačno. — Cena listu za nečlane po štiri krone na leto; za pol leta dve kroni; za četrt leta eno krono; za člane zvezinih zadrug po tri krone na leto. — Posamezne številke 20 vin.

Sklep urejevanja 5. in 20. vsakega meseca. — Rokopisi se ne vračajo. — Cene inseratom po 30 h od enostopne petit - vrste. za večkratno insercijo po dogovoru.

Telefon štev. 216.

V Ljubljani, 10. julija 1909.

C. kr. poštne hran. št. 64.846
Kr. ogrske „ „ „ 15.648

Vsebina: Vsem našim članicam. Goriška zveza gospodarskih zadrug in društev. Gospodarska zadruga v Sinčevsi na Koroškem. Oskrbovanje travnikov. Gospodarske črtice z Danskega osobito razvoj njenega mlekarstva. Gospodarsko stanje na Kvarnerskim otocima. Vestnik Zadružne Zveze. Zadružni pregled. Gospodarske drobtine. Občni zbori.

Vsem našim članicam.

Prihodnji teden se bodo vsem članicam doposlali izvlečki tekočega računa za prvo polletje 1909.

Prosimo, da naj vsaka zadruga takoj pregleda izvleček in ga primerja s svojimi knjigami, če je vse pravilno vpisano. Pravilnost izvlečka naj se Zvezi potrdi tekom 8 dnij, če pa se izvleček ne strinja z vknjižbami v zadružnih poslovnih knjigah, naj se nam to naznani, da se popravijo morebitne pomote.

Če je kaki zadrugi kaj nejasnega, naj se takoj obrne do Zveze in naj ne čaka do prihodnjega leta, ko so pri Zvezi knjige že za celo leto zaključene.

Zadr. Zveza v Ljubljani.

Goriška zveza gospodarskih zadrug in društev.

Iz letnega poročila o delovanju „Goriške zveze“ za leto 1908, povzemamo sledeče:

Koncem 1. 1907 je bilo pri „Goriški zvezi“ 28 zadrug, koncem leta 1908 pa 58 in sicer 39 raiffeisnovk, 3 posojilnice Schulze-Delitsch-evega sestava, 4 mlekarske zadruge, 1 živinorejska, 5 kmetijskih in konsumnih, 3 obrtne, 1 kletarska, 1 vrtnarska in 1 trgovinska zadruga. V tekočem letu 1909 je število pridruženih zadrug naraslo na 63 in sicer imamo v ajdovskem sodnem okaju 7 posojilnic, v goriškem 18 posojilnic in 12 nedenarnih zadrug, v kanalskem 1 posojilnico in 1 nedenarno zadrugo, v krminskem 2 posojilnici, v tominskem 3 posojilnice, v cerkljanskem 1 posojilnico in 2 nedenarni zadruge, v kobariškem 6 posojilnic in 1 nedenarno zadrugo, v bovškem 1 posojilnico in 1 nedenarno zadrugo, v komenskem 5 posojilnic, v sežanskem 1 posojilnico in v trziškem 1 posojilnico.

Skupnega prometa je bilo v letu 1907 kron 1,774.644.74, v letu 1908 pa kron 3,984.231.86.

Denarna sporavnava z zadrugami je znašala v letu 1907 kron 684.405.07, v letu 1908 pa K 1,432.077.24.

Stanje naloženega denarja pridruženih zadrug je bilo koncem leta 1907 kron 273.565·70, koncem leta 1908 pa kron 595.322·91. Stanje izposojil vseh pridruženih zadrug je bilo koncem leta 1907 kron 157.513·12, koncem leta 1908 pa kron 326.492·82.

Denarni promet s „Centralno posojilnico“ je znašal v l. 1907 K 788.435·58, v l. 1908 pa K 1.648.009·06. Naloženega denarja pri centralni posojilnici je bilo koncem leta 1907 K 124.091·47, koncem l. 1908 pa K 281·082·46. Izposojil je bilo pri „Centralni posojilnici“ koncem l. 1907 K 5.461·84, koncem l. 1908 pa K 52.114·45.

Blagovni promet je znašal l. 1907 kron 98.406·93, v l. 1908 pa K 209.563·03. Tega prometa se je udeleževalo l. 1907 le 17 zadrug.

V „Goriški zvezi“ se je osnoval v minulem letu po prizadevanju g. dež. odbornika Berbuč-a vinarski odsek, ki ima nalogo pospeševati razprodajo domačih vin. Ta odsek je poskrbel, da so bila goriška vina častno zastopana na dunajski vinski razstavi. Za to svoje delovanje je bila „Goriška zveza“ odlikovana s častno diplomom.

Pri vsem tem ogromnem delu je „Goriška zveza“ končala poslovno leto 1908 le z malim dobičkom K 759·24, kar priča, da se je „Goriška zveza“ v l. 1908 žrtvovala za kmečke koristi, ki jih zastopa.

Gospodarska zadruga v Sinčivasi na Koroškem.

V nedeljo dne 4. julija se je vršil občni zbor Gospodarske zadruge v Sinčivasi. Gosp. blagajničar msgr. Podgorc je poročal o računskem letu:

Zadruga je imela l. 1908 prometa 257.556 K
l. 1907 „ 253.440 „

Promet se je zvišal vsled večje zaloge koncem leta 1907, ki se je šele v letu 1908

razprodala. Leta 1907. je bilo zelo rodovitno, l. 1908 slabo, kar se bo kazalo šele v računu 1909.

Na žitnem kontu, kjer je združeno glavno delovanje, se je izplačalo l. 1907 K 88.329
l. 1908 „ 77.496

Žitni promet se je tako vršil:

Ovsa je bilo v zalogi 1. jan. 1908 782 met.
došlo 1908 1700 „
vkup 2482 met.
prodalo 2100 „

Ostalo 31. decembra 1908 382 met.
Rži je bilo v zalogi 1. jan. 1908 229 met.
došlo 1908 735 „
vkup 964 met.
odšlo 752 „
ostalo 211 met.

Pšenice je bilo v zalogi 17 met.
došlo 466 „
vkup 483 met.
odšlo 365 „
ostalo 117 met.

Ajde je bilo v zalogi 155 met.
došlo 367 „
vkup 522 met.
odšlo 399 „
ostalo 123 met.

Leče je bilo v zalogi 100 met.
došlo 422 „
vkup 522 met.
odšlo 347 „
ostalo 175 met.

fižola	je došlo to leto le	71 met.
detelje	„ „ „ „ „	26 „
prosa	„ „ „ „ „	77 „
ječmena	„ „ „ „ „	18 „
bera	„ „ „ „ „	4 „
zmesi	„ „ „ „ „	32 „

Računsko leto je bilo za zadrugo izmed vseh dosedanjih najbolj neugodno. In to radi žitnih cen, ki so bile začenshi od novega leta 1908 naprej do žetve vedno nižje in na drugi strani zavoljo v jeseni vedno padajoče cene

leče. Tako je prišlo, da se pri glavnih pri-
delkih ni moglo kaj zaslužiti.

Cena je bila na Dunaju:

18. decembra 1907	pšenica	K 12
	rž	„ 12
	oves	„ 9
18. marca 1908	pšenica	K 11·50—11·85
	rž	„ 10·75—11·—
	oves	„ 8·50
2. majnika 1908	pšenica	K 11·65
	rž	„ 10·45—10·65
	oves	„ 8

Cene so šele tesno pred žetvijo začele
zopet rasti in med tem se mora prodati, da
se ne izgubi preveč.

Opomniti je tudi, da smo imeli v račun-
skem letu na trgu čudne razmere s cenami.
Domače žito je bilo neprimeroma cenejše,
kakor tuje. Sicer se sme računati, da se
vzame cena v Budimpešti in prišteje voznina
sem. Toliko dražje mora biti žito pri nas
in se še po vagonih prodaja. Pri manjših
partijah se zasluži toliko več, kolikor mora
trgovca zaslužiti, ki dobi žito iz Ogrske in
je na drobno prodaja. A prodajanje na drobno
v zadrugi ni obsežno, ker nimamo vse leto
blaga in se žito ne more shranjevati tako
dolgo. Tudi je žetev zelo neenakomerna:
eno leto dobimo na pr. rži komaj 2 do 3
vagone, drugo 14 do 15, zato zadruga ne
more imeti dosti stalnih odjemalcev na drobno.

L. 1908 pa je bila o novem letu silna
draginja. Ob času take draginje postanejo
naši večji mlinarji in trgovci nervozni, kakor
kmetje na dražbi. Nakupovali so si preve-
like množine ogrskega žita in pozneje ni
bilo odjemalca za domači pridelek, četudi je
domača rž, ki je dosti boljša kakor ogrska,
bila 3 krone cenejša, kakor tuja. Tako smo
moral to leto prodajati cenejše, kakor se je
prodajalo na Ogrskem in tista prikazen se
je opazovala tudi drugod na pr. na Nižje-
avstrijskem, na Češkem. Ogrske velike tvrdke
imajo agentov, ki oblete vse mlinarje, ti
mlinarji in peki pa še niso navajeni računati

ter se dostikrat ne brigajo za domači trg,
ki jim žito ponuja cenejši.

Izreden je bil promet z lečo. Ta pri-
delek se je prejšnja leta še precej lahko
prodajal. Pa ne vem, četudi že deset let
delamo v zadrugi, zakaj se nekateri pre-
kupci ravno v ta pridelek tako zaganjajo.
Kadar je leča zrela, nastane cela vojska,
kakor da bi se dalo tu na tisoče zaslužiti.
Reelni zaslužek pa je vendar zelo majhen,
in ne le to, naši konkurentje so v teh letih
pri leči po svoji špekulaciji izgubili veliko
denarja. Za prodajanje leče so nekateri me-
seci odločilni: avgust, september, oktober.
In ta čas bi morali ljudje pripeljati, kar
imajo. Tudi pozneje se da še kaj prodati, a
le bolj slučajno, redno nakupovanje se vrši
omenjene tri mesece. Mi nismo hranili blaga,
tudi lansko leto ne, a ljudje so špekulirali
in mi smo sami sebe oškodovali, ko smo
pozneje, četudi ni več bilo nobenega vpra-
šanja, od ljudi še vedno sprejemali lečo, tako
da se je je nabral poldrugi vagon, ki še
danes leži tu neprodan.

Vzrok je, da se je prodajanje leče po-
polnoma ustavilo. Ustavilo se je pa, ker
menda konzum ne kupuje dosti, ljudje leče
ne marajo. Ne marajo je pa, ker so
razni prekupci prodajali lečo me-
šano s staro, tako da se ne da ena-
komerno kuhati.

Leča in fižol se pa kuhata cela za hrano
in če se stvar ne da enakomerno kuhati, je
ljudje nočejo za kuhanje. Večkrat sem že
mislil, zakaj da je tukajšnja leča bila tako
po ceni, ko je bila moravska veliko dražja?
Morebiti smemo reči, da ta pridelek ni dospel
do primerne cene, ker se ga ni realno pro-
dajalo, marveč so se stari ostanki zmirom
mešali v novo blago in tako vse vkup
skvarilo.

Po končanem poročilu so odborniki
predlagali, naj zadružniki, ko se vozi novi
pridelek, zamenjajo staro v zadrugi ležečo
lečo z novo. Stara je za setev dobra, zlasti

lanska, ki je prišla v hram popolnoma suha in je v zrnji jako lepa. Zadruga bo zadružnikom pri zamenjavanju doplačala, kar je novo blago več vredno. Zadružniki na ta način nekaj zaslužijo, in zadruga ne bo imela situosti s starim blagom. Ta predlog se je soglasno sprejel.

Oskrbovanje travnikov.

(Predaval v Št. Vidu nad Ljubljano prof. Fran Pengov.)

Že stoletja obrača kmetovalec vso skrb njivam in vinogradom, ne toliko pa travnikom. In vendar je tudi to potrebno, ako hočemo od njih dovoljnih pridelkov po množini in kakovosti (dobroti).

Če primerjamo ploskve njiv in travnikov, pridemo do prepričanja, da so pridelki na slednjih povprečno veliko prenizki in to nas sili k razmišljanju: Kje bi vtegnil tičati vzrok?

Vsak gospodar pač želi, leto za letom, imeti od travnikov veliko lepega sena, zraven pa pozabi poskrbeti, da povrne travniku one redilne snovi, ki jih zemlji vsako leto odjemlje; pozablja, da je treba tudi rastline krmiti s pičo, ki je žele. Ni je večje zmote v gospodarstvu od misli, da zamore zemlja že po svoji naturi oddajati na večne čase dovolj hrane travi in tako omogočiti popolne košnje.

Oglejmo si najpreje zemljo na travniku! Razlikujemo živico, to je ono plast zemlje, ki jo na njivi preoravamo, pod njo pa je mrtvica, ki ostane navadno nedotaknjena od pluga in drugega orodja. Pri živici imamo upoštevati na travniku vrhno skorjo, ki je neposredna podlaga, tako rekoč zibelka travnate ruše; ta vrhna skorja je preimennitna za splošen razvoj trav. Pokriva jo ruševina in vsled tega ne morejo nanjo vplivati in delovati naravnost takozvane atmosferilije, kakor so zračni kislec, voda, mraz in vročina. Vplivu teh atmosferilij

imamo pripisovati, da porjavi železo na vlažnem zraku in v zemlji, iste atmosferilije so ona moč, ki nevidno skoro, a vendar noč in dan, leto za letom drobi skalovje po gorah. Večje in manjše odtrgane kosove odnašajo hudourniki v nižave, jih spotoma drobijo v vedno tanjši gramozni pesek in slednjič preperi in sprhni nekdanj mogočna skala v tako drobcene dele, da tvori kot „naplavina“ ali „aluvij“ rodovitno površno plast na naših travnikih in njivah.

Rekel sem, da atmosferilije ne morejo neposredno vplivati na vrhno skorjo, kot zamorejo to na njivsko preorano prst. In vendar se razprostirajo ravno najvažnejše travne korenice ravno v gorenji skorji ter se ne morejo okoristiti z nižjimi plastmi, kot zamorejo to storiti globoke korenine detelj. Imenitne so spodnje plasti zlasti po svojih fizikalnih lastnostih, posebno z ozirom na to, če bolj ali manj propuščajo vlago.

Naša zemlja, to je prst, je večinoma n a p l a v i n a. Razločujemo pa po kakovosti: ilovnato, peščeno, glinasto, laporjasto, apneno in barjasto zemljo. Pri ilovnati zemlji je treba korenite drenaže, oziroma priprav za namakanje. Slaba je prepeščena zemlja, ker je preveč suha, gnoj premočno razkraja ali cera in spušča najboljše snovi, tako rekoč ocvirke skozi; ves drugačen pa postane lahko pesek, če je v pravem razmerji pomešan z ilovko ali glino.

Najboljša prst je glinasta, ker združuje dobre lastnosti ilovnate in peščene prsti, a brez njihovih slabih strani.

Čisto apnena tla niso pripravna za travnike, ker se premočno razgrevajo in suše, dobra pa so, če so spremenjena v glinasti ali ilovnati lapor. Močviren svet potrebuje korenite odpeljave vode, ako ima služiti za rast sladkim travam. V ta namen napravljamo odprte jarke z navpičnimi stenami in sicer glavni jarek en meter in tudi več globok, stranski jarki, na deset do petnajst metrov razdalje, pa so plitvejši. Bolj pri-

pravni in zato tudi bolj v navadi pa so pokriti jarki z drenažnimi cevmi. Opozarjam, da je ravno čas v kojem živimo posebno pripraven za izpeljavo večjih melioracijskih del, na eni strani, ker je beda kmetijskega stanu marsikje priklopela do vrhunca, na drugi strani pa zato, ker gredo takim naprednim kmetovalcem država, posebno pa dežela kranjska silno na roko z javnimi podporami, ki v večini slučajev sploh omogočuje izpeljavo takih večjih kulturnotehničnih del.

Po tem splošnem pregledu naše travniške zemlje recimo nekaj malega o travniških rastlinah.

Dobro veste, ne le da so travniki najdragocenejši del vaših posestev, ampak tudi, da imajo travniki po krmi, ki jo daje, zelo različno vrednost. Leta pa odvisi od dobrote rastlin, trav in zelišč na travniku. Zato mora obračati vsak gospodar vso svojo pozornost na to, da ne dobi samo veliko krme, ampak v njej tudi kolikor moč veliko redilne vrednosti. Ker je živinoreja najimenoitnejša panoga gospodarstva, zato je treba tudi obračati na pridelovanje krme vso pozornost.

Pri travniških rastlinah imamo ločiti trave in zelišča. Največ je trav, zelišča izpolnjujejo le prostor vmes v spodnjih delih. Pravo razmerje mej množino trav in zelišč na travniku je zelo važno, ker daje krmo z najboljšim redilnim razmerjem, ki si ga morema misliti. Kajti pregovor, če tudi ne v najlepši slovenščini zatrjuje: „Veliko dobrega futra, da mnogo mleka, putra, ob enem pa zemlji moči, da lahko obilno rodi“. Živali namreč, ki jih dobro krmimo, dajo tudi mnogo dobrega gnoja, ki pride v korist travniku zopet nazaj.

Mej travami razločujemo sladke in kisle trave.

Sladke trave zopet lahko razvrstimo po dobroti v več razredov, recimo I., II., III. razred,

Po mokrih travnikih rastejo takozvane poltrave, ki jih nazivate kot kisle trave zato, ker dajo vsej krmi kiselkast okus in znatno zmanjšujejo njeno vrednost. Semkaj spadajo razni šaši, n. pr. rumenkasti spomladanski šaš, ki je videti povsodi o prvi spomladi, tudi na suhi zemlji, dalje muhiči, srpice, ojstrice, ločki, preslice in podobni nepridipravi.

Ta travniški plevel spraviti spoti, v prvi vrsti z drenažo, ima biti prva skrb gospodarjeva. Treba je tem škodljivim rastlinam izpodmakniti stolček, vzeti jim pogoje za obstanek, to je mokro podlago in umaknile se bodo same ter naredile prostor boljšim tovarišicam. Omenjam pa že tukaj, da dobrota krme ne odvisi le od kakovosti travniškega rastlinstva, ampak tudi od starosti rastlin, od vremena mej rastjo, od vremena mej košnjo, od kakovosti tal, od gnojenja, pa tudi od tega, kako imamo seno spravljeno pod streho.

Trave I. vrste so one, ki se prav bogato razprostirajo, poženo veliko bilk iz korenin in dajo mnogo krme; te trave imajo v sebi veliko redilne vrednosti in živina jih rada žre. Ena dobra stran njihova je tudi ta, da ne postanejo tako hitro trde in lesnate. Semkaj spadajo: 1.) angleška pahovka (ljulika), 2.) laška pahovka (ljulika), 3.) francoska ali visoka pahovka, 4.) metelica ali lišičji rep, 5.) mačji rep, ki se rabi posebno kot zmes za mej deteljo na njivah, 6.) mehkolasi, zlati oves, 7.) travniška latovka ali tratnica, 8.) navadna latovka, 9.) travniška bilnica, 10.) sladika.

Naša skrb mora biti, da bodo imenovane trave tvorile po naših travnikih pretežno večino rastlinstva, kajti od njih je odvisna dobrota krme.

Trave II. vrste, ki so v vseh lastnostih nekoliko slabše so:

1.) divji ječmen, ki je prav dobra trava za pašnike, 2.) pasji rep ali navadna grebenica, 3.) pirnica, ki nam sicer dela po

njivah veliko preglavice, 4.) vonjavka, rosulja ali dišeča beljka, ki da senu prijeten duh, 5.) kolenčasti in rumeni lišičji rep, 6.) šopulja ali fiorinovka, posebno za pašnike, 7.) tratna masnica, sicer ni ravno posebno dobra, a živina jo rada žre, 8.) volnata medena trava, ki jo ima živina suho posebno rada, 9.) navadna kruslika, ki je že bolj gozdna trava, 10.) pozna in poletna latovka, 11.) solzice Device Marije ali Marijini laščeki, 12.) ovčja ali rdeča bilnica, 13.) pasja trava, 14.) razne stoklase ali glistniki, ki jih živina ne žre rada.

O travah III. vrste nam ni treba več govoriti, glejmo le, da zginejo čim preje z naših travnikov!

K travniškim zeliščem prištevamo pred vsem vse detelje. Mej temi so posebej: 1.) navadna ali štajerska detelja, 2.) bela detelja, 3.) bastardovka, 4.) švedska detelja, 5.) zlata detelja, 6.) lucerna, 7.) ranjek ali uročnik; dobre so tudi razne 8.) grašice in 9.) grahorji, ki so izmed najboljših krmskih rastlin in ki se pokažejo bohotno posebno po gnojenju s Tomaževo žlindro in kajnitom. Naslednjih par številc nam pokaže relativno ali odnosno vrednost grašice, detelje ali sena, Ker odvisi redilnost kakega krmila od množine suhe snovi (S. sn.), beljakovine (B.), tolšče (T.) in škroba (Skr.), ki se nahaja v njej, za to primerjajmo te rastline z ozirom na navedene redilne snovi.

Grašica ima v	
sebi	S sn. 83 ‰, B. 11 ‰, T. 14 ‰ in Skr. 30.6 ‰
Lucerna ima	
v sebi . . .	S sn. 84.3 „ B. 10 „ T. 1 „ in Skr. 33.5 „
Rdeča detela	
ima v sebi	S. sn. 84 „ B. 8 „ T. 14 „ in Skr. 38.3 „
Seno I. vrste	
ima v sebi	S sn. 85 „ B. 6 „ T. 1 „ in Skr. 42.5 „
Seno II. vrste	
ima v sebi	S. sn. 85 „ B. 5.5 „ T. 1 „ in Skr. 40.8 „

Radi vidimo na travniku tudi: navadno kumno, nekoliko kozje brade, trpotca, strašnice, kampanelico, rman itd.

Mej travniškim plevelom lahko ločimo rastline: a.) ki dajo le sladko krmo, b.) ki

so brez vrednosti in c.) strupene rastline. K prvim prištevamo n. pr. gorsko deteljo (belo), belo in rumeno peščeno deteljo, veliki trpotec, dresen, travniško lakoto, zvončnice, osate, travniško kiešo, navadni dežen, divje korenje itd.

Nič niso vredni žavbelj, kalužnica, mačkovec, preslice in mahovi. Pred mahom bi moralo biti vsakega gospodarja groza; na travnikih naj jih zatira z vsemi sredstvi, kakor so travniška brana, gnojenje s pelom, gnojnico, umetnimi gnojili.

Strupene rastline po travnikih so: jesenski podlessek, razne zlatice, trobelika in pikasti mišjek.

Po različnosti trav so tudi travniki tako različni, da dajo najboljši po 35 do 40 stotov sena in otave, drugi le 30—35, 20—25, 10—15, 5—10 na isti ploskvi. Ravnotako različna je dobrota sena na različnih travnikih, po tem ločimo mej telečjim, kravjim in konjskim senom.

Res se ne da na slabi zemlji izsiliti, da bi krasno uspevale najboljše trave, toda s kompostom, Tomaževo žlindro in kajnitom in s posevkom primernih trav se vendar da veliko doseči.

Zelo važen za dobroto krme je pravi čas košnje, ki nastopi takrat, kadar pričenja večina trav in zelišč cvesti. Če kosimo pre zgodaj, se nam seno preveč usuši, dobimo premalo blaga, če pa kosimo pozneje, ko se dela ali pa je že narejena večina semen, takrat so pa najboljše snovi iz stebel in listja prešle v seme in seno je lesnato, slamnato, malo redilno. Toda od časa do časa mora le priti sveže travnato seme v zemljo. A zato nam ob naravnih razmerah ni treba biti preveč v skrbeh: Predno končate košnjo, je trava zadnjih senožet že napravila seme za nove rastline. Prihodnje leto pa pridejo letošnji prvo košeni travniki zadnji na vrsto. V obče pa travnikom ni treba obnovitve s semenom ker je velika množina trav trpežna, mnogoletna.

Vprašanje: Kedaj naj se kosi je važno. Zato o tem nekoliko več.

Odgovor se glasi: Kosi takrat, ko pričakuješ po pravici od travnika največje množine redilnih snovi za živino. Ta množina pa ni istovetna z največjimi kupi mrve ali z najvišjim številom centov.

Rastlina sestoji iz neizmerne množice majhnih nadstropij in posameznih stanic, kakor kak velikansk hotel v Ameriki, le da so te stanice tako majčkene, da je treba stokratne povečave, da jih moremo razložiti. Kakor je treba pri hiši spodnje zidovje napraviti toliko močnejše, čim več nadstropij je, tako je tudi pri rastlini, posebno kadar se začne tvoriti težko seme, podkrepiti dolnje dele stebela. To se zgodi na ta način, da se stene posameznih celic, ki so zmladega silno nežne in tenke, na eni strani vedno bolj debele, na drugi pa tudi kemično spremenijo, da kot pravimo zlesene. Pod drobnogledom se dajo vse te izpremembe krasno opazovati.

Redilne snovi krme, beljakovine, škrob, cukar itd., ki so zaprte v teh celicah, so vsled teh sprememb vedno manj prebavljive, ker so takorekoč zapokane v lesene zabojčke, dočim so bile mej cvetjem zavarovane le s slabo lepenko in v prvi mladosti zavite celo samo v tanek popir.

Taka lesena krma seveda po košnji pri sušenju pade menj skupaj in dela velike kupe, naloži se velik tajselj. Vsa druga je pa stvar s takim senom v hlevu. Tako seno je veliko menj okusno in živali imajo veliko opraviti, da ga zgrizejo in prežvečijo, nego z mladim. To pa zahteva precej živalske moči, za katero je treba nove krme, iz katere bi lahko nastalo meso in mleko ali loj. Pa še nekaj: ti zleseneli zabojčki varujejo redilne snovi, da prebavljajoči sokovi ne morejo blizu. In posledica tega?

Velik del redilnih snovi gre neprebavljen, brez haska v gnoj. To zadevo je preiskušal sloveči Kellner: Govedom je dajal

toliko slame, pese in druge slame, da so se vzdržale pri enaki teži, poleg te ohranjevalne krme pa so dobivale živali kot doklado še sena.

Poskusi so pokazali, da napravi žival iz 100 kg sena pokošenega

14. maja 10.6 kg masti (loja)

9. junija 8.1 kg masti (loja)

26. junija 6.7 kg masti (loja).

Vzemimo, da znaša prva košnja sena na $\frac{1}{4}$ ha pri dobrem travniku 10 q, potem bi bilo treba za 10.6 kg masti ravno teh 10 q sena. Za isto množino loja bi bilo treba tri tedne pozneje že 13 stotov in še tri tedne pozneje celo 15 q sena. Da bi se pomnožila krma od prve do zadnje košnje od 10 na 15 q ni pričakovati; lažje je mogoče, da se pomnoži masa krme od prve do druge košnje za 3 q. Okoli 9. junija so bile pri našem poskusu trave po večini v cvetju. Če torej kosim ob tem času, dobim največjo maso redilnih snovi za živino, tudi živina veliko raje žre, nego pozneje košeno seno.

Da si pri vedni zgodnji košnji ni treba beliti glave, kaj bo z zarodom trav, nam kažejo pašniki. Na teh večinoma trave ne pridejo do cvetja in vendar se drže že stoletja.

Gospodarske črtice z Danskega, osebno razvoj njenega mlekarstva.

Naravna krepilna krmila so žito, otrobi in sočivje (fižol, bob, grah itd.): umetna so razne oljnate tropine, ki se naredijo iz zrn, oziroma semena raznih sadov, kot ogrščica, lanu, solčnih rož, bombaža, konopje, kukusa in sazama. Umetne krepilne klaje so pri nas bolj malo znane, a so pri umni reji govede, molzne in pitave, najboljše in najcenejše sredstva, da dosežemo hitro obilno vspeha. Gori omenjena zrna so v naravi bogata na olju, to je tekoči tolščobi: olje se izpreša, ostale tropine, — katerih po-

glavitna vsebina je beljakovina, nekoliko sladkorja in tolšče, — se stisnejo v okrogle pogače in spravijo v promet.

Vsebina ali množina raznih redilnih snovi v prometu se nahajajočih oljnatih tropin je sledeča:

Tropine zemeljskega	Beljakovina	Tolšča	Sladkor	Lesovina	Pepel	Voda
oreha (olupljen)	47%	9%	23%	5%	7%	9%
bombaža . . .	45	10	23	7	7	8
sezamove . . .	39	14	22	5	10	10
solnčnih rož . .	35	13	21	17	6	8
ogrščiće . . .	33	9	29	11	7	11
konoplje . . .	31	9	15	26	8	11
lanenega semen.	29	9	34	9	7	12
kokusa . . .	21	12	35	17	6	9
palme . . .	17	9	38	22	4	10

Na Danskem in v napredni živinoreji sploh, se oljnate tropine bogato pokladajo živini, tako na malih kot na velikih posestvih. One so poglavitno sredstvo moderne živinoreje, kjer se gleda na dohodnost, na rentabiliteto. Najboljše seno in najfinejšo travo ne bode krava nikdar popolnoma izkoristila, ako ji ne pridodamo umetne krepilne krme.

Naravne krepilne krme imajo sledečo sestavo:

	Beljakovina	Tolšča	Sladkor	Lesovina	Pepel	Voda
Žita: pšenica	13%	1.5%	66.4%	3%	1.7%	14.4%
rž . . .	11	2	67.4	3.5	1.8	14.3
ječmen	11	2.5	63.8	6.1	2.2	14.3
oves . . .	11	6	55.7	10.3	2.7	14.3
koruza	10	6.5	62.1	5.5	1.5	14.4
riž . . .	7.7	0.4	75.4	2.2	0.3	14
Otrobi: pšenič.	17	4	53	9	5	12
rženi . . .	17	3	59	6	4	11

Če primerjamo sestavo umetne in naravne krepilne krme, imajo prve primerno večjo vrednost nego zadnje. Pšenični in rženi otrobi so vedno boljši kot žito, da so le res pšenični. Ne vem kako vsebino imajo otrobi, ki se pokrmijo pri nas, ker se pač mnogo skuša goljufati v trgovini. Mali trgovec nima skrbi, da bi jih dal preiskati, zato se prodaja v njih marsikaj pšeničnega: tudi tu nam pripomore združni skupni nakup.

Da vidimo koliko vrednost stavi Danski živinorejec na krmljenje umetne krme, ki se vsa uvaža iz drugih držav, navedem tu nekaj statističnih števil o uvozu zadnjih let:

leta 1870—80 na leto	oljnat. tropin met. stotov.	otrobov met. stotov.	skupaj met. stotov.
1880—85	252.610	513.270	765.880
1890—95	750.090	915.280	1.665.370
1899	1.698.000	575.000	2.273.000
1900	1.942.000	493.500	2.435.500
1901	2.286.000	405.000	2.691.000
1902	2.800.000	867.500	3.667.500
1903	3.435.500	447.000	3.882.500

VII. Mešanje krme.

Ni namen tem črticam preveč na drobno razpravljati o krmljenju, o načinu pripravljanja krme in o potrebi prikrojiti krmljenje času, starosti živine in kraju primerno. Za to bi se prav lahko spisala obširna knjiga, gradiva bi bilo dovolj. Pogledali bomo samo nekaj praktičnih zgledov, ki nam jih priporoča ta ali oni živinorejec-pisatelj, kako krmiti molzne krave.

Neumestno se mi zdi, da bi priporočal praktičnemu živinorejcu, koliko kg suhe snovi, beljakovine, tolšče in sladkorja naj pokrmi svojim kravam. Tako računanje bi bilo za njega zamudno in v hlevu bi ne vedel kam ž njim. Vendar bodem omenil, da 500 težka krava mora povžiti na dan 12 kg suhe snovi, 1 1/4 kg beljakovine, 6 1/4 kg škroba ali sladkornih snovi in 0.1 kg tolšče. Tako množino redilnih snovi povžije krava na dobrem pašniku, kjer sne okoli 60 kg trave.

O zimskem času je pa treba pripraviti zmes različnih krm, ki naj kravi bolj ugaja kot samo seno. Prav kakor človek veliko rajši je dobro zabeljeno jed nego nezabeljeno, je tudi žival rajši zmes dobre z otrobi in tropinami zabeljene klaje, nego samo seno in slamo. Osobito je paziti, da dobijo molzne krave primerno klajo o zimskem času, ker ravno tedaj so mlečni izdelki najdražji in

porabi se jih največ, zato bi moral kmetovalec posebno skrb imeti, da bi v zimskem času krave obilo molzle in da bi donašal v mlekarno veliko mleka.

Da bode slovenski živinorejec videl, kako pozornost obračajo na okusno zimsko krmljenje danski živinorejci, ki so od svojih mlekarov primorani donašati celo leto enakomerno množino mleka, podam tu obris, ki se ga ti drži pri krmljenju in ki se uči tudi v šolah. Nikdo naj ne misli, da se drži do pičice navedenih števil kg, ampak vsakdo naj posebno vpoštevata, kako prilično se posamna živila zmešajo skupaj.

Mešanje krme za zimsko krmljenje:

I. za krave v polni molži (na dan in na eno kravo):

a) mnogo sena.

	Krepko krmljenje	Srednje krmljenje
Tropine ogrščice	$\frac{1}{2}$ kg	$\frac{1}{2}$ kg
„ palme ali kokusa	$\frac{1}{2}$ „	$\frac{1}{4}$ „
„ solčnih rož	$\frac{1}{2}$ „	$\frac{1}{2}$ „
„ bombaževe	1 „	$\frac{1}{2}$ „
„ zemeljsk. oreha	$\frac{1}{2}$ „	$\frac{1}{2}$ „
„ sladne	$\frac{1}{2}$ „	$\frac{1}{2}$ „
pšenični otrobi	1 „	$\frac{3}{4}$ „
pesa	37 „	25 „
sena	5 „	5 „
slama	2 „	4 „

b) malo sena.

	Krepko krmljenje	Srednje krmljenje
Tropine ogrščice	$\frac{3}{4}$ kg	$\frac{1}{2}$ kg
„ palme ali kokusa	$\frac{1}{2}$ „	$\frac{1}{4}$ „
„ solčnih rož	$\frac{1}{2}$ „	$\frac{3}{4}$ „
„ bombaževe	$1\frac{1}{4}$ „	$\frac{1}{2}$ „
„ zemeljsk. oreha	$\frac{1}{2}$ „	$\frac{1}{2}$ „
„ sladne	$\frac{3}{4}$ „	$\frac{1}{2}$ „
pšenični otrobi	$1\frac{1}{4}$ „	$1\frac{1}{2}$ „
pesa	37 „	25 „
sena	2 „	2 „
slama	4 „	6 „

II. Staromolzne (nekaj tednov pred otelitvijo) ali jalove krave:

	Staromolzne	Jalove
Tropine ogrščice	$\frac{1}{2}$ kg	— kg
pšeničnih otrobov	1 „	— „
ječmena ali ovsa	$\frac{1}{2}$ do 1 „	— „
pese	15 „	15 „
sena	4 „	3 „
slame	6 „	8 „

III. Krave, ki so otelile:

	a) 10 dni pred in 3 dni po otelitvi	4—7 dan po otelitvi	c) 8—11 dan po otelitvi
Tropine ogrščice	— kg	— kg	$\frac{1}{2}$ kg
tropine solnč. rož	— „	— „	$\frac{1}{2}$ „
pšeničnih otrobov	— „	1 „	$1\frac{1}{2}$ „
ječmena ali ovsa	— „	$1\frac{1}{2}$ „	$2\frac{1}{2}$ „
pese	15 „	20 „	20 „
sena	2 „	4 „	4 „
slame	6 „	6 „	6 „

Mešanje klaje v poletnem krmljenju:

I. krave v polni molži:

a) dosti zelene in malo suhe krme.

	Krepko krmljenje	srednje krmljenje
Tropine palme ali kokusa	$\frac{1}{2}$ kg	$\frac{1}{4}$ kg
„ solčnih rož	$\frac{3}{4}$ „	$\frac{1}{2}$ „
„ bombaževe	$\frac{3}{4}$ „	$\frac{1}{2}$ „
pšeničnih otrobov	1 „	$\frac{1}{2}$ „
sladne tropine	$\frac{1}{2}$ „	$\frac{1}{4}$ „
zelene krme	40 „	50 „
sena	— „	— „
slame	2 „	2 „

b) malo zelene in dosti suhe krme:

	Krepko krmljenje	Srednje krmljenje
Tropine palme ali kokusa	1 kg	$\frac{1}{2}$ kg
„ solčnih rož	1 „	$\frac{3}{4}$ „
„ bombaževe	$\frac{3}{4}$ „	$\frac{3}{4}$ „
pšeničnih otrobov	$1\frac{1}{4}$ „	1 „
sladne tropine	1 „	$\frac{1}{2}$ „
zelene krme	25 „	30 „
sena	2 „	2 „
slame	1 „	2 „

e) na paši za nekaj ur na dan, ponoči v hlevu:

	Krepko krmljenje	Srednje krmljenje
Tropine palme ali kokusove	1 kg	1 1/2 kg
„ solčnih rož	1 „	3/4 „
„ bombaževe	1 „	3/4 „
pšeničnih otrobov	1 1/2 „	1 1/4 „
sladne tropine	1 „	1/2 „
seno	2 „	2 „
slama	—	2 „
na paši	7—8 ur	7—8 ur

d) na paši cel dan, ponoči v hlevu:

	Krepko krmljenje	Srednje krmljenje
Tropine palme ali kokusa	1 kg	1 1/2 kg
„ solčnih rož	3/4 „	1/2 „
„ bombaževe	3/4 „	1/2 „
pšeničnih otrobov	1 „	1/2 „
sladne trobine	— „	— „
seno	— „	— „
slama	1 „	2 „
na paši	11—12	11—12 ur

II. Krave ki so se otelile.

	a) 10 dni pred in 3 po otelitvi	b) 4—7 dni po otelitvi	c) 8—11 dni po otelitvi
pšeničnih otrobov — kg	1 kg	1 1/2 kg	
ječmena	— „	1 „	1 1/2 „
zelenja	15 „	25 „	35 „
sena	— „	2 „	2 „
slame	8 „	2 „	1 „

Navedene množine veljajo za 500 kg težke krave, na en dan in eno glavo. Po leti so krave ves dan na paši, ali zjutraj in zvečer, kakor je navada pri nas. V zadnjih letih se zelo priporoča, naj se krmi pozimi in poleti v hlevu. Na večjih posestvih stavijo v to svrhu posebne poletne hleve, bolj prostorne in odprte. Namen krmljenja v hlevu je kontrola, da moremo natančno zabeležiti vsak kg krme, ki jo posamno živinče zavžije v enem letu. V zgodnji pomladi, da se pašniki bolj izkoristijo, se pase živina privezana na vrvi, tako da ima za vsak dan le odmerjen krog na paši. Pri

tem načinu paše pohodi manj trave, ki je v prvi rasti prerahla, da bi se tako kmalu zravnila. Ponoči se živina požene v hlev, kjer se ji poklada še krepilna krma, da ostane pri najboljši moči in krave ohranijo enakomerno množino mleka. S pokladanjem krepilne krme, potem ko se je žival že na paši najedla, dosežemo tudi, da živina drug dan manj trave povžije, a povžito s pridatkom tropin popolnoma izkoristi.

Iz gornjih števil razvidimo, da pri posebno razvitem mlekarstvu tvori krmljenje pese eno prvih živil v zimskem času. S peso je mogoče izrabiti redilne snovi slame in sena v primerno večji množini, ker seno in slama služita pri tem krmljenju kot napolnjujoča krma v želodcu. Seno in slama razdelita soke umetnih krm in pese, da se tako vse skupaj laglje in hitreje in v višji stopinji prebavi. Pesini soki vplivajo znatno na mlečne žleze in so po zimi pravo nadomestilo sočnate trave.

Gospodarsko stanje na Kvarnerskim otocima.

Več sam u „Narodnom Gospodaru“ prikazao razvitak zadrugarstva na kvarnerskim otocima (to su otoci Krk, Cres i Lošinj), a sad ću nastojati ovime prikazati sveukupno gospodarsko stanje, tim više, da će se ovo u većini podudarati sa gospodarskim stanjem u susjednoj Dalmaciji. Po tom, što budem pisao o kvarnerskim otocima, moći će se protegnuti na većinu Dalmacije ili barem na dalmatinsko otočje.

1. Zemljište.

Naše je zemljište većinom kvarovito t. j. spada u krajeve kršne visočine, koja počima tamo kod lijeve obale Idrije, pritoka Soče, pak se vuče jugo-istočno kroz južnu Kranjsku, cijelu Istru, Hrvatsko Primorje i cijelu Dalmaciju, prelazeć i na sve njezine otoke. Ta visočina puna je gola, razasuta kamenja, ima dosta ponora i pećina, te njezine gore, ako

su i nizke prema drugim gorama, to su puste i neplodne, tako da na cijelim prostorijama ne raste nikakva biljka.

Od kvarnerskih otoka najpustiji je otok Lošinj, koji je ujedno i najmanji, te mnogi tumače, da je njegovo ime postalo odatle, što je to tobože „loš“ otok. Kuda se god okreneš, ne vidiš nego goli kamen, dočim zemlje vrlo malo. Ako je gdje štogod slabo zašumljeno, to je šuma posve niska. Još se najbolje ističu u toj pustoši maslinici (uljike), kojih je nekada više bilo nego li danas, ali i ti su navlastito od strane od bure silno opaljeni, tako da im vrhovi izgledaju kao nožem odrezani. Nekada je bilo izmed kamenja pobadano i dosta loza, al filoksera uništila sve, nu u poslednje vrijeme bada se opet amerikanku. Uz to pobadano je i prilično buhača (*chrisantemum*), koji u toj pustoši još najviše nosi. Uopće cijeli otok pruža vrlo žalosnu sliku i da nije nešto zelenije od zapadne strane, gdje ne puše bura, živjelo bi se na njemu posve „lošo“.

Otok je Cres u tom pogledu nešto bolji. I njegova je istočna obala izložena buri posve gola, stoga se na toj strani nije ni razvilo povećé mjesto, dočim je zapadna obala prilično zašumljena. Nu šuma je tu većinom niska, a raste ponajviše črnika (*quercus niger*). Medjutim nadje se i po koja dolina, (oko Vranjskoga jezera, oko grada Cresa), gdje je nešto više zemlje i bolje, koju stanovnici marljivo obdjelavaju. Gdje je u zaklonu od vjetra, tu je sve nasadjeno uljkama, osobito okolo grada Cresa jem cijele šume uljika, koje davaju dotičnom predjelu vrlo ugodan izgled sa svojom tamno-zelenom bojom. Lozni nasadi izmedju kamenja, koji su bili sasvim propali, sad se ponovo zelene sa amerikanskom lozom, a mnogo je posadjeno i buhača.

Krk je pak što se tiče zemljišta još najbolji. Ima i na njem pustih prostorića osobito na istočnoj strani, gdje od bure sve pogiba, al ga ima i dosta zašumljenoga. I

prave su to šume, ponajviše od hrastovina, u kojima se nadje krasnih dubova, tako da se jedan cijeli komad na zapadnoj strani nazivlje Dubašnicom. Izmed pojedinih brežuljaka nadje se lijepih ravnica i polja sa dobrom i plodnom zemljom, te se to sve zeleni od raznih usjeva. Uljika se sadi svagdje gdje je u zaklonu od vjetra, vinogradi su se jako sa amerikanskom lozom u veliko obnovili.

2. Poljodjelsvo.

Počnimo sa otokom Krkom kao najboljim i najplodnijim. Preko devet desetina pučanstva bavi se težačtvom, ali uza sve to otok je pasivan, jer više uvažá, nego li izvažá. Nije tomu kriva prenapučenost ili neplodnost, već ponajveć neznanje. Radi se uvijek onako po stavu, jer valjda na cijelom otoku nema jednog izučenog poljodjelca. Hćelo bi se imati svega, kao što su i stari imali, a napokon nema se ničesa. Gospodarske su sprave najprimitivnije što se pomisliti može, jer našega se težaka novotarije teško primaju. Gnoja se jako malo pripravlja, a po tom i malo zemlji daje, a i to što se pripravi, većinom je pripravan ne racijonalno. K tomu zavlada malne svake godine po ljetu nesretna suša, te i ono malo priroda pobere. Da nije te suše, još bi se prošlo kako tako, kako to biva u godinama kad suše ne bude.

Od žitarica seje se pšenica, ječam i kukuruz, pak proso, heljda i sirak. Al retka je godina, da to pravo urodi, uvijek dodje ova ili ona nezgoda. A da bi ta žita i najbolje urodila, ipak nebi bila dostatna ni za polovicu godine pučanstvu, dočim ovako jedva da dostaju poprečno za tri mjeseca. Uz sušu i slabo gnojenje mnogo je krivo slabom uspjehu žitarica i skoro nikakvo kolanje usjeva, jer se ova malne poslje svake druge godine na isto zemljište siju. — Tako su sijali naši stari, pak ćemo i mi, to je obični izgovor.

Od okopavina goji se krompir i repa, što prilično dobro obrodi, tako da toga malo

na otok dodje, dapače repe se još dosta iz otoka izveze.

Od povrća je jedino spomena vrijedno zelje, koga ćeš vidjeti svuda posadjena, te kad dobro orodi, glavna je to zimska hrana. Jedina općina Baška izvaža od povrća mnogo rajčica (pomidoro) i krastavaca, a Punat i Krk češanj.

Od voćarstva najznamenitija je smokva, koja se svuda po otoku goji i koja retko izdade, te se njezin plod u veliko izvaža bilo u friškom bilo u suhom štanju. Nu žalibože u posljedje vrijeme došla je i na smokve bolest, te ove u veliko sahnju. Ostalo voćarstvo slabo je razvijeno, izuzmemo li trešnje u općini Vrbnik i jabuke u općini Dobrinj, ali i to u posljednje vrijeme retko obrodi.

Kako već spomenusmo, domaća je loza na mnogim mjestima već posve uništena od filoksere, a svuda se svake godine sve više uništava, ali se zato dižu novi američki nasadi, koji mnogo bolje rode od domaće loze i to ljude mami, da ih sve više sade. Al veliko je pak zlo, što je od vina slaba prodaja.

Uljike usljed slabog nastojanja i usljed raznih bolesti slabo rode, tako da niti ne pokrivaju domaću potrebu.

Još se skoro najviše novaca izbije od drvlja, koga se prilično iz otoka izvaža.

Velika je zapreka poljodjelskom napretku i ta, što se zemljišta preveć parceliraju. Kod nas je običaj, da se imanje dijeli na jednake dijelove med svu braću i sestre, a dakako tim se dolazi na sve manje komadiće. Već ima tako malenih komadića, da se čovjek skoro nema gdje okrenuti, pak gdje ćeš da bude tu napretka. Nijedan nema svog imanja na okupu, već je to raspršano kojekuda u malim parcelama. Uopće velikih zemljišnih bogataša ni nema, kao što se drugje nadje, već su to sve maloposjednici. Dakako da su pak retki i takvi koji baš ničesa nebi imali. Takozvanih kmetova (kolona) na otoku krku nema.

Otok Cres je što se tiče poljodjelstva u jednakim okolnostima kao i otok Krk, samo što tu žita još manje rodi, al zato više vina i ulja. U opće on nema toliko zemljišta obradjena, jer je više pustoši. Tamo su bili do nedavna ponajviše koloni (kmetovi) creske vlastele, koji su malne sav otok posjedovali, al se ti kmetovi sve većma oslobadjaju, kupujući imanje od svojih gospodara. Creske težake mora se u toliko pohvaliti, što su mnogo radljiviji od Krčana.

Otok Lošinj skoro da nije ni vrijedno spominjati, jer je on u poljodjelskom pitanju zbilja loš.

Vrijedno je pak u tom pogledu spomenuti jedan otočić nedaleko Lošinja, a spadajući pod onu općinu, a to je otok Sušak (Sansego). Taj otočić uzdržaje preko trećinu žitelja, koji na njemu stanuju skoro isključivo sa lozom, jer drugoga osim boba na njemu ne priradja. On kao da nebi ni spadao u naše krasovite predjele, jer dok nas kamenje duši, na njemu kamena ni za lijek, već gola zemlja sva nasadjena lozom. Još su dva napačena otočića nedaleko Lošinja i to Unije i Ilovik, gdje se narod poljodjeltvom bavi. Al ni na njima ne priradja dostatno skoro ničesa, pak mnogo naroda bježi u Ameriku.

3. Živinogojstvo.

Kvarnerski otoci nemaju niti dobru vrst domaćih životinja, niti u dostatnoj množini, niti ju dobro hrane. A to bi uz lozu svakako morala postati glavna privreda ovih strana. U posljednje vrijeme krenulo je istina nešto na bolje, al još smo vrlo daleko od posve dobroga.

Naša se marva pase većinoma vani po drumima, pašnjacima i po općinskom tlu (komunadi) i to kroz cijelu godinu, gdje je izložena svim nepogodama vremena, a u štalu, takozvanu mošunu, dolazi vrlo retko. Tu dakako iz početka u proljeću, kad trava poraste, prolazi još kojekako, al što dalje to gore, jer marva nema pameti, da bi redom

grizla travu, već toga dobar dio pomasti, a kasnije to mora jesti. O čistoći nema ni govora, već jedino kad ju kiša opere. Te marvinske štale, kamo, kako već rekoh, i onako marva retko dodje, sagrađene su sasvim primitivno, a narod ih zove mošunama. Zidovi su od kamenja bez melte, a pokrivene su sa slamom. Spređa je umjesto vratiju, zatok od letava, a inače je sve otvoreno, te o kakvoj toploti nemože se ni govoriti. U nutri je većinom blato, jer poda nema. Pokle je vlada počela nagradjivati valjano sagrađene štale, počelo je nešto bolje, al još će proći dosta vremena dok tih mošuna nestane, a da ih zamijene štale.

Goveda ima najviše na otoku Krku, na Cresu manje, a na Lošinju ništa. Ponajviše je to domaća pasmina, skrižana u posljednje vrijeme sa istarskom, te je zato nešto krenulo na bolje. Upotrebljavaju se isključivo za rad, jer s njima oru i voze. Za mesnicu se nigdje posebice ne goji volove, jedino kad ovi ostaraju, te nisu više sposobni za rad, tad ih se nešto utovi i proda mesaru. Tako isto i krava muzara ima vrlo malo, tako da ove ni iz daleka nepokrivaju potrebu mljeka, koga se ovuda relativno prema drugom svijetu vrlo malo troši, i radi toga su naša djeca većinom slaba tijela. A ipak bi moglo postati mljekarstvo u nekim mjestima otoka Krka vrlo unosno, kad bi se dobavilo boljih krava muzara i kad bi im se pribavilo više paše. Za eksport toga mlijeka jesu u blizini tržišta Rijeka, Opatija i Crikvenica.

Konj postaje od dneva do dneva sve redja životinja. A i sasvim pravom, pošto ga se i onako ne upotrebljava za drugo, ako ne za jahanje, a time se neisplati. U nekim se općinama ne goji već niti jednoga konja, dok je toga prije mnogo više bilo. Domaća je to pasmina, ne velika, ali ipak dosta hitra.

Mula je glavna tegleća i jahaća životinja otoka Cresa, a na Krku je već redja. Za ondašnje slabe puteve kao da je stvorena,

jer je ona mnogo jača od konja, mukotrpnija, a zadovoljava se sa lošijom hranom. Kad nebi bila samo toliko svojeglava, još bi imala više prijatelja.

Magaraca ima premalo i slabe vrsti i to samo na otoku Krku. A ipak bi ovo mogla biti najvažnija tegleća životinja za ove strane, kad bi se samo pasmina nešto poboljšala i kad bi se seljaci više u to zaljubili, jer u nekim se mjestima upravo sramuju držati magarca. On se siromah zadovoljava sa najlošijom hranom, koje mu ovuda ne fali, a silno je mukotrpni.

Svinja se je počelo u posljednje vrijeme na otoku Krku više gojiti, pokle se poboljšala pasmina, al ipak još ne toliko, da bi se pokrivala domaća potreba, jer toga još dosta dodje iz vana. Prije je pak skoro sve iz vana dolazilo. Da je dobre volje, moglo bi toga još više biti. Kod nas svaka kuća drži svinju, ali ju ne drži baš po svinjski, u golom blatu, jer o uredjenim kocima nema ni govora. Koci su obično blizu kuće.

Ovaca ima najviše na Cresu, gdje pojedini kmetovi drže na stotine komada, koje po onom kršu između kamenja čupkaju po cijelu godinu koji bus trave. Ima ih prilično i na Krku, al su sve jako slabe pasmine, kržljavog tijela i oštire vune, čemu se nije ni čuditi, uz onaki način življenja. Gospodari skoro kroz cijelu godinu niti neznadu za nje, već ove planduju kuda će, jedino u vrijeme mlijeka ih nešto bolje prigledaju. Od mlijeka prave vrlo mastan sir, koga se najviše doma potroši, jer vani nema taj sir trgovine. Meso je vrlo slasno, jer te ovce jedu ponajviše od mora osoljenu travu, te se kvarnerski janci prodaju na Rijeci skuplje nego li od druguda. I ovdašnja je kopčevina dobro poznata.

Koze su zabranjene, jedino drže pojedinci, koji imaju dopust od političke oblasti, po jednu kozu, al ne prostu, već ju moraju pasti uvijek vezanu na konopu. A politička oblast daje taj dopust jedino onomu, koji sa

lječničkom svjedodžbom dokaže, da mu je potrebno kozje mljeko. Ipak se tih koza prilično raširilo, što je najbolji dokaz, da narod priznaje njihovu korist.

Od peradarstva jedino je po kvarnerskim otocima poznato kokošarstvo. Nu i to se goji onako nuzgredno — svaka seljačka kuća hoće da ima po nekoliko kokoši, koje slobodno planduju naokolo, al u nekim mjestima su to općine zabranile radi štete, koje ove čine po vrtovima. Siromašniji idu naokolo kupujući jaja, koja pak preprodavaju na Rijeci.

Pčelarstvo je nekada bolje cvalo nego li danas. Retki su oni, koji drže po koga pčelca. Ipak ih ima nekoliko, koji se bave i sa racionalnim pčelarenjem, koje im dobro uspijeva, što je najbolji znak, da su ove strane za to prikladne.

I gojenjem svilene bube malo se ljudi bave.

(Dalje.)

Vestnik Zadružne zveze.

Zadružni tečaj priredi prihodnji mesec „Zadružna zveza“ za duhovnike in učitelje. Tečaj se bo vršil drugi teden meseca avgusta. Udeleženci naj se priglase čimpreje in eventualno izrazijo tudi svoje želje glede časa, če je primeren in če bi kazalo, da se vrši deset dni, ne pa samo en teden.

Nove članice. Po izidu zadnje številke so bile v članstvo Zadružne Zveze v Ljubljani sprejete naslednje zadruge:

Skale, kmečka hranilnica in posojilnica,
Opuzen, ribarska zadruga,
Djekše, hranilnica in posojilnica.

P. n. članice opozarjamo na poziv na prvi strani in prosimo, da se blagovolijo ravnati po teh navodilih.

Zadružni pregled.

Nove zadruge. Tekom meseca maja t. l. so bile v zadružni register vpisane sledeče nove jugoslovanske zadruge:

Na Kranjskem:

Predoslje (dežel. sod. Ljubljana), Živinorejska zadruga v Predosljih reg. zadr. z omejenim poroštvom.

Ig pod Ljubljano (dežel. sod. Ljubljana) Živinorejska zadruga na Igu pod Ljubljano, reg. zadr. z omej. zavezo.

Črni vrh nad Idrijo (dežel. sod. Ljubljana), Kmečka hranilnica in posojilnica v Črnem vrhu nad Idrijo, reg. zadr. z neomej. zavezo.

Trnovo (dežel. sod. Ljubljana), Živinorej. zadruga v Trnovem na Notranjskem, reg. zadr. z omejeno zavezo.

Št. Rupert (okrož. sod. Rudolfovo), Živinorejska zadruga v Št. Rupertu, reg. zadr. z omej. poroštvom.

Cerklje pri Kranju (dežel. sod. Ljubljana), Pašniška zadruga za Cerklje in okolico, reg. zadr. z omej. zavezo.

Na Štajerskem:

Škale (okrož. sod. Celje), Kmečka hranilnica in posojilnica v Škalah, reg. zadr. z neomej. zavezo.

Na Primorskem.

Bazovica (dežel. sod. Trst), Gospodarsko, posojilno in konsumno društvo v Bazovici, vpisana zadruga z omejenim poroštvom.

Kubed (dežel. sod. Trst), Kmečka posojilnica in hranilnica v Kubedu, reg. zadruga z neomej. zavezo.

V Dalmaciji:

Zagvoz (okrož. sod. Split), Hrvatska Katolička Pučka Blagajna za štednju i zajmove, zadruga uknjižena na neograničeno jamčenje u Zagvozdu.

Glavatičić (okrožno sod. Kotor). Plemenska privredna Zadruga „Lazarević“ udruženje sa ograničenim jamstvom.

Smokvica (okrožno sod. Dubrovnik), Potrošno obrtna zadruga, uknjižena na ograničeno jamčenje u Smokvici.

Izbrisana iz zadružnega registra je bila:

Kranjska gora (dežel. sod. Ljubljana), Mlekarska zadruga v Kranjski gori, reg. zadr. z omej. poroštvom, vsled končane likvidacije in opusta obrta.

Kranjska deželna vinarska zadruga je registrirana. Kmalu bo ustanovni občni zbor. Naloga te zadruge bo, spraviti vina naših vinorejcev na trg. Seveda bo treba ustanoviti tudi krajevine vinarske zadruge po vipavskem zgledu.

Gospodarske drobtine.

Za zboljšanje travnikov. V prepričanju, da je za zboljšanje živinoreje in mlekarstva neobhodno potrebno dvigniti pridelovanje dobre krme, je sklenil kranjski deželni odbor podpirati to panogo našega narodnega gospodarstva s tem, da vpelje na raznih krajih dežele vzorne travnike. One korporacije kot živinorejske, mlekarke zadruge in kmetijske podružnice kakor tudi posamezni kmetovalci, ki se za stvar zanimajo, in imajo eventualno pripravne travnike na razpolago, naj se blagovolijo obrniti do 1. avgusta t. l. na deželni odbor.

Deželni odbor kranjski.

Planšarsko poučno potovanje v bohinjske planine. Planšarsko poučno potovanje v bohinjske planine priredi dež. odbor kranjski dne 19. 20. in 21. julija t. l. Namen tega potovanja je, seznaniti širše kroge v planšarstvu in o naši lepi bohinjski Švici. Ogledale se bodo moderno urejene planine od strani države in planinsko gospodarstvo sploh. Videlo se bode na tisoče hektarjev neobdelanega sveta, kjer bi se lahko pasle velike čede govedi. Planšarstvo in paša je postalo danes moderno, ker le na planinski paši se zredi zdrava in krepka ter trdna goved. Kedor se zanima za živinorejo in planšarstvo, naj ne zamudi te lepe prilike, se udeležiti tega potovanja. Potovanje se vrši po sledečem redu: 1. dan, dne 19. julija: Odhod iz Ljubljane z vlakom iz južnega kolodvora ob 5:42 uri zjutraj, do Škofje Loke. Iz Škofje Loke z vozom do Selc. Tam ogled prve kranjske živinorejske zadruge, vzornih hlevov in mlekarne. Iz Selc ob 8. uri na združeno planino Pečano mimo Ratitovca. (Prilčno tri ure hoda.) Na Pečani ogled živine in planinskega gospodarstva. Od tam v Bohinsko Bistrico, med potom ogled nekaterih planin in sirarn. (Tri ure hoda.) Dohod v Bistrico ob 4. uri popoldne, tam kosilo, potem predavanje nadzornika Legvarta o planšarstvu. Iz Bistrice z vozom h Bohinskem jezeru, med potom ogled sirarn. V jezeru prilika za kopanje. Potem ogled novo urejene vzorne sirarne v Stari Fužini. Pre-nočišče v Srednji vasi in na jezeru. — 2. dan, dne 20. julija, odhod iz Srednje vasi ob 4. uri v jutru na planine Zajamči, Konjščica, Velopolje. Na Velopolju prenočišče. Zvečer predavanje o planšarstvu. Velopolje je ena najlepših planin v Bohinju, je sedaj ravno moderno urejena (6 ur hoda.) Kdor hoče na Triglav ima od tam tri ure hoda. — 3. dan, dne 21. julija, v Krstenico in ogled drugih planin, od tam čez Staro Fužino

do jezera, kjer se izlet razpusti, tako, da se lahko ob 5. uri odpelje z vlakom proti Jesenicam.

Gospodinjstvo šole ustanovi deželni odbor v Repnjah na Gorenjskem. Poučevale bodo čč. šolske sestre. Šola bo urejena po zgledu vrhniške šole.

Občni zbor

Slovenskega delavskega stavbinskega društva v Ljubljani,

vpisane zadruge z neomejeno zavezo, se vrši dne 24. julija 1909 na istem prostoru, ob istem času in po istem vsposredu, kakor je bilo razglašeno v 11. štef. „Nar Gosp.“ z dne 10. junija t. l.

Občni zbor je sklepčen, če je navzoča $\frac{1}{10}$ članov; če ne, vrši se čez pol ure drug občni zbor, ki je sklepčen ne glede na število navzočih članov.

Vabilo na izvanredni občni zbor

Gospodarskega društva v Sočrgi,

registrovane zadruge z omejeno zavezo, ki se bo vršil dne 1. avgusta 1909 ob 3. uri popoldne v hiši g. Gregorič Antona.

Dnevni red:

1. Sklepanje glede razpusta društva.
2. Eventuelno imenovanje likvidatorja ali volitev novega odbora.
3. Slučajnosti.

Načelstvo.

Vabilo na redni občni zbor

Hranilnice in posojilnice pri Sv. Trojici nad Cerknico,

registrovane zadruge z neomejeno zavezo, ki se bo vršil dne 25. julija 1909 ob 3. uri popoldne v izobraževalnem društvu.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva in nadzorstva.
2. Poročilo o izvršeni reviziji.
3. Odobritev računskega zaključka za l. 1908.
4. Volitev načelstva.
5. Volitev nadzorstva.
6. Slučajnosti.

Načelstvo.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih združnikov.

Vabilo na redni občni zbor

Mlekarke zadruge v Selcih,

registrovane zadruge z omejeno zavezo, ki se bo vršil dne 18. junija 1909 ob 7. uri dopoldne v prostorih hranilnice in posojilnice.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva in nadzorstva.
2. Odobritev računskega zaključka za l. 1908.
3. Poročilo o izvršeni reviziji.
4. Volitev načelstva.
5. Volitev nadzorstva.
6. Raznosterosti.

Načelstvo.

Vabilo na redni občni zbor

Hranilnice in posojilnice v Žireh,

registrirane zadruge z neomejeno zavezo,

ki se bo vršil dne 25. julija 1909 ob 3. uri popoldne pri načelniku.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva.
2. Potrjenje računskega zaključka za l. 1908.
3. Volitev računskega pregledovalca.
4. Slučajnosti. Načelstvo.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se eno uro kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih zadrušnikov.

Vabilo na IV. redni občni zbor

Mlekarne v Komendi,

registrirane zadruge z omejenim poroštvo,

ki se bo vršil dne 1. avgusta t. l. ob 3. uri popoldne v dvorani Katoliškega slovenskega izobraževalnega društva v Komendi.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva.
2. Poročilo nadzorstva.
3. Poročilo o izvršeni reviziji.
4. Odobritev računskega zaključka za l. 1908.
5. Volitev načelstva.
6. Volitev nadzorstva.
7. Slučajnosti. Načelstvo.

Vabilo na II. občni zbor

Zveze mlekarskih zadrug v Ljubljani,

ki se bo vršil dne 29. julija 1909 ob 10. uri popoldne v prostorih „Zveze slovenskih zadrug v Ljubljani“.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva.
3. Sprememba pravil
4. Volitev načelstva.
5. Volitev nadzorništva.
6. Slučajnosti. Načelstvo.

Vabilo na izredni občni zbor

Kmetijskega društva v Rižanih p. Rozarjem,

registrirane zadruge z omejeno zavezo,

ki se bo vršil dne 18. julija 1909 ob 3. uri popoldne v društvenih prostorih.

Dnevni red:

1. Čitanje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Poročilo o izvršeni reviziji.
3. Volitev načelstva.
4. Volitev nadzorstva.
5. Slučajnosti. Načelstvo.

Vabilo na VIII. redni občni zbor

Kmetijskega in konsumnega društva v

Št. Jurju ob juž. žel.

registrirane zadruge z omejeno zavezo,

ki se bo vršil dne 25. julija 1909 ob 8. uri popoldne v društvenih prostorih, v slučaju slabega vremena pa v gornji dvorani na Kukovčevem.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva.
2. Poročilo nadzorstva.
3. Potrjenje računskega zaključka za l. 1908.
4. Volitev načelstva.
5. Volitev nadzorstva
6. Slučajnosti. Načelstvo.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih zadrušnikov.

Vabilo na redni občni zbor

Posojilnice v Marenbergu,

registrirane zadruge z neomejeno zavezo,

ki se bo vršil dne 22. julija 1909 ob 9. uri popoldne v posojilniških prostorih.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva.
2. Poročilo nadzorstva.
3. Potrjenje računskega zaključka za l. 1908.
4. Volitev načelstva in nadzorstva.
5. Slučajnosti. Načelstvo.

Vabilo na redni občni zbor

Konsumnega društva na Vojskem,

registrirane zadruge z omejeno zavezo,

ki se bo vršil dne 25. julija 1909 ob 12. uri popoldne v društvenih prostorih.

Dnevni red:

1. Čitanje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva.
3. Poročilo nadzorstva.
4. Odobritev računskega zaključka za l. 1908.
5. Volitev načelstva.
6. Volitev nadzorstva.
7. Slučajnosti. Načelstvo.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih zadrušnikov.

Občni zbor

Mlekarske Zveze v Ljubljani,

registrirane zadruge z omejeno zavezo,

se vsled nesklepčnosti dne 30. junija t. l. sklicanega občnega zbora vrši dne 22. julija 1909 ob 10. uri popoldne na istem mestu in po istem dnevnem redu, kakor je bilo razglašeno v 11. št. Narodnega Gospodarja z dne 10. junija t. l. ter bo sklepčen ob vsakem številu navzočih udov.